

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

JE LI HUMOR SPOLNO ODABRANO SVOJSTVO?

Diplomski rad

Helena Zorbas

Mentor: Prof. dr. Meri Tadinac

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
<i>Definicija i aspekti humora.....</i>	<i>1</i>
<i>Načini izražavanja humora.....</i>	<i>2</i>
<i>Gledišta evolucijske psihologije o humoru.....</i>	<i>3</i>
<i>Millerova teorija o evoluciji humora spolnim odabirom.....</i>	<i>5</i>
CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE.....	7
METODOLOGIJA.....	8
<i>Sudionici.....</i>	<i>8</i>
<i>Instrumenti.....</i>	<i>9</i>
<i>Postupak.....</i>	<i>11</i>
REZULTATI.....	12
RASPRAVA.....	19
ZAKLJUČAK.....	26
LITERATURA.....	25

**Je li humor spolno odabrano svojstvo?
Is humor a sexually selected trait?**

Helena Zorbas

Cilj istraživanja bio je provjeriti neke postavke o razvoju humora putem spolnog odabira. Ispitali smo izražavaju li muškarci i žene različito humor te pridaju li različitu važnost nekim aspektima humora u romantičnim vezama. Podaci su prikupljeni na 700 sudionika primjenom Upitnika stilova humora i Upitnika humora u romantičnim vezama. Rezultati su pokazali da agresivni i samopodcjenjujući humor najviše pridonose razlikovanju muških i ženskih sudionika. Sudionici su imali značajno više rezultate od sudionica na podljestvicama agresivnog i samopodcjenjujućeg humora, dok rodne razlike nisu pronađene na podljestvicama afilijativnog i samounapređujućeg humora. U romantičnom kontekstu, sudionicama je u odnosu na sudionike partnerova produkcija humora važnija te češće koriste strategije evaluacije partnerova humora. Sudionice su smisao za humor kod partnera procjenjivale važnijim nego sudionici, dok sudionici cijenjenje njihovog humora od strane partnerice nisu procjenjivali važnijim.

Ključne riječi: humor, spolni odabir, evolucijska psihologija

The aim of the study was to test some assumptions on the development of humor through sexual selection. We examined whether men and women differed in ways of expressing humor and whether they placed different importance on certain aspects of humor in romantic relationships. Results were collected on 700 participants, using the Humor styles questionnaire and Questionnaire of humor in romantic relationships. The results showed that aggressive and self-defeating humor contributed most to the differentiation of male and female participants. Male participants had significantly higher scores on the subscales of aggressive and self-defeating humor, while gender differences were not found for the subscales of affiliative and self-enhancing humor. In romantic context, female participants in comparison to male participants assessed humor production by their partners as more important, and they more frequently used the strategy of evaluation of partner's humor. Female participants assessed partner's sense of humor as more important than male participants, while male participants did not assess the appreciation of their humor by partners as more important.

Key words: humor, sexual selection, evolutionary psychology

UVOD

Humor i smijeh smatraju se univerzalnim aspektima ljudskog doživljavanja i ponašanja. Duhovitost se smatra vrlo poželjnom karakteristikom s brojnim pozitivnim funkcijama (na primjer, pomaže u nošenju sa stresom, unapređuje odnose s drugima, pozitivno utječe na psihološko i fizičko zdravlje) te će mali broj ljudi za sebe reći da nemaju smisla za humor. Također, osobama s izraženim smislom za humor pridaju se i druge poželjne karakteristike poput društvenosti, obzirnosti, ugodnosti, inteligencije, kreativnosti, perceptivnosti te emocionalne stabilnosti (Cann i Calhoun, 2001; prema Martin, 2007).

Istraživanja humora potvrdila su da žene i muškarci diljem svijeta dobar smisao za humor smatraju vrlo važnom osobinom te ga cijene i u prijateljskim vezama i kod potencijalnih partnera (Azija: Toro-Morn i Sprecher, 2003; Europa: Todosijević, Ljubinković i Arančić, 2003; Sjeverna Amerika: Regan i Joshi, 2002; prema Kaufman, Kozbelt, Bromley i Miller, 2007). Istraživanje Sprecher i Regana (2002), na 700 muškaraca i žena, o njihovim preferencijama različitih atributa s obzirom na tip veze pokazalo je da je dobar smisao za humor općenito jedna od najcjenjenijih karakteristika, ali da je preferencija za njim izraženija kod traženja potencijalnih romantičnih partnera. Pretpostavlja se da romantična veza ima prioritet nad ostalim dijadnim vezama pa su i preferencije za poželjnim karakteristikama poput humora poželjnije u romantičnom kontekstu naspram isključivo prijateljskog (Sprecher i Regan, 2002).

Definicija i aspekti humora

Prema Martinu (2007), humor je sve što ljudi nalaze duhovitim i što ih nasmijava. Humor se sastoji od procesa stvaranja i razumijevanja duhovitih podražaja te emocionalnog odgovora na duhovite podražaje. Komponente humora mogu se podijeliti u četiri osnovne kategorije: socijalni kontekst, perceptivno - kognitivni procesi, emocionalne reakcije i vokalno – bihevioralna ekspresija smijeha.

Istraživanja su pokazala da se češće šalimo i smijemo kada smo okruženi drugim ljudima nego kada smo sami (Martin i Kuiper, 1999; Provine i Fischer, 1989; prema

Martin, 2007). Iako se ljudi smiju i kada su sami (gledajući humorističnu seriju, čitajući duhovitu knjigu i slično), humor je u osnovi neodvojiv od socijalnog konteksta.

Perceptivno - kognitivni procesi u osnovi humora predmet su mnogih istraživanja. Prema mnogim teoretičarima najvažnija kognitivna karakteristika humora je njegova nekongruentnost, koju Gervais i Wilson (2005; prema Martin, 2007) nazivaju „neozbiljnom socijalnom nepodudarnosti“.

Osim kognitivne, humor ima i emotivnu komponentu. Humor izaziva pozitivne osjećaje radosti i raspoloženosti, koje prate biokemijske promjene u mozgu, autonomnom živčanom sustavu i endokrinom sustavu.

Vokalno – bihevioralna komponenta humora je smijeh i njegova je uloga prenijeti drugima poruku da doživljavamo osjećaj radosti. Lako je prepoznatljiv, obično glasan i češće se događa u socijalnom okruženju. Istraživanja su pokazala da smijeh osim što prenosi poruku o radosti koju pojedinac doživljava, također može potaknuti pozitivne emocije kod slušatelja (Martin, 2007).

Načini izražavanja humora

Iako izražavanje humora ovisi o raznim situacijskim faktorima, prema Martinu (Martin i sur., 2003; Martin, 2007), način izražavanja humora je relativno stabilna osobina. Martin pretpostavlja da ljudi spontano, u svakodnevnim situacijama, koriste neki od četiri stila izražavanja humora: afilijativni, samounapređujući, agresivni ili samopodejnjujući stil humora.

Afilijativni stil humora je karakteriziran dobronamjernim i pozitivnim korištenjem humora u svrhu zabavljanja drugih ljudi, povezivanja s njima te smanjenja napetosti u odnosima. Istraživanja su pokazala da osobe sklone korištenju afilijativnog stila humora imaju veće samopouzdanje i emocionalnu stabilnost te su ekstravertiranije i otvorenije prema novim iskustvima.

Samounapređujući stil humora povezan je s dobronamjernim i veselim pogledom na život te pozitivnim stavom u nepovoljnim okolnostima. Smatra se dobrim načinom suočavanja sa stresom i regulacijom emocija, pa osobe koje često koriste ovaj stil humora pokazuju niže razine anksioznosti, depresivnosti i neuroticizma.

Agresivni stil humora karakteriziran je korištenjem sarkazma, kritike, ismijavanja i potencijalno uvredljivih šala te je jedan od načina na koji se uzdigne sebe omalovažavanjem drugih. Agresivni humor povezan je s višim razinama neuroticizma, agresije i ekstraverzije te nižim razinama ugodnosti i savjesnosti.

Samopodcjenjujući humor karakteriziran je ismijavanjem vlastitih osobina kako bi se dobila pažnja i odobravanje okoline. Smatra se da je ovaj stil humora negativan oblik suočavanja sa stresom i regulacijom emocija. Samopodcjenjujući humor povezan je s višim razinama neuroticizma i nižim razinama savjesnosti i ugodnosti, te nižim samopoštovanjem.

Martin i sur. (2003) su pronašli zanemarive rodne razlike na podljestvicama afilijativnog i samopodcjenjujućeg humora, ali značajne rodne razlike na podljestvicama agresivnog i samopodcjenjujućeg humora, u korist muškaraca. S obzirom na dob, pronašli su da stariji sudionici imaju niže rezultate na podljestvicama agresivnog i afilijativnog humora od mlađih sudionika, dok su starije sudionice imale više rezultate na podljestvici samounapređujućeg humora od mlađih sudionica.

Gledišta evolucijske psihologije o humoru

Teoretičari humora razlikuju tri potencijalna selekcijska pritiska za evoluciju humora: prirodni odabir, spolni odabir i grupni odabir.

Prirodni odabir kao selekcijski pritisak za razvoj humora podupiru brojni dokazi, poput činjenice da svi ljudi imaju kapacitet za smijanje te da je smijeh univerzalno prepoznatljiv kao signal pozitivnih emocija (Kaufman i sur., 2007). Djeca već u dobi od četvrtog mjeseca starosti smijanjem odgovaraju na duhovite podražaje kao što su šakljanje i igra sakrivanja, a samo smijanje je, nakon plača, jedna od prvih vokalizacija koje se javljaju kod dojenčadi (Kaufman i sur., 2007). Smijanje je primijećeno i kod djece koja su rođena gluha i slijepa (Eibl-Eibesfeldt, 1970; prema Martin, 2007), a slučajevi gelastičke epilepsije (tip epilepsije za koji su svojstveni iznenadni napadaji smijeha) kod novorođenčadi upućuju da su mehanizmi za smijanje prisutni već kod rođenja (Sher i Brown, 1976; prema Martin, 2007). Istraživanja iz područja etologije upućuju na postojanje smijeha i s igrom povezanih pozitivnih emocija i kod drugih

životinja. Smatra se da se smijeh kod životinja i ljudi razvio iz socijalne igre te da ima isto evolucijsko porijeklo, pa neki istraživači pretpostavljaju da su adaptivne funkcije humora usko povezane s onima igre općenito.

Gervais i Wilson (2005) smatraju da se smijeh razvio iz socijalne igre kod primata, a Burling (1993) da je bio dio neverbalnog sustava komunikacije (prema Martin, 2007).

Gruner (1978, 1997; prema Martin, 2007) smatra da je humor oblik „zaigrane agresije“, a da je smijeh evoluirao iz povika koji je signalizirao pobjedu nad protivnikom te da se taj pobjednički i agresivni smijeh, s razvojem jezika i života u zajednici, pretvorio u današnji humor.

Barrett, Dunbar i Lycett (2002; prema Polimeni i Reiss, 2006) su predložili da se užitak povezan s humorom razvio kao zamjena za užitak povezan s međusobnim timarenjem kod primata jer i smijeh kod ljudi i timarenje kod primata uzrokuju otpuštanje endorfina. Ideja se temelji na Dunbarovoj hipotezi da je jezik zamijenio međusobno timarenje kao glavni način socijalnog povezivanja.

Weisfeld (1993; prema Martin, 2007) je predložio teoriju prema kojoj je humor produžetak rane fizičke igre u kognitivnu domenu. Kroz šale, zadirkivanja i igru riječima ljudi su usavršili socijalne vještine jer su u sigurnom kontekstu mogli ispitati razne osjetljive teme poput seksualnosti, agresije i socijalnog statusa.

Neki teoretičari smatraju da je humor donosio prednost u preživljavanju povećanjem grupne kohezije te da je mogući selekcijski pritisak za razvoj humora grupni odabir.

Ramachandranova teorija „lažnog alarma“ (1998; prema Polimeni i Reiss, 2006) smatra da je osnovna zadaća smijeha bila upozoriti članove socijalne grupe da je opažena opasnost zapravo lažna. Ramachandran predlaže da je kognitivna perspektiva potrebna da bi se razlikovalo lažne od stvarnih prijetnji evoluirala u kognitivni okvir potreban za današnje razumijevanje nekongruentnosti humora.

Prema teoriji Gervaisa i Wilsona (2005; prema Martin, 2007), pojedinci koji su bili skloniji igri i zabavi u sigurnom okruženju te su kroz smijeh izazivali pozitivne osjećaje kod drugih pojedinaca, imali su bolji položaj u grupi, a sama grupa veću prednost naspram ostalih zajednica.

Jung (2003; prema Polimeni i Reiss, 2006) smatra da je glavna evolucijska svrha smijeha i humora bila pospješiti suradnju među ljudima. Prema njegovoj „teoriji unutaršnjeg oka“ najvažnija karakteristika humora je mogućnost atribuiranja mentalnog stanja drugima. Jung smatra da smijeh prenosi informaciju da je osoba spremna na suradnju.

Fredricksonina „proširi i izgradi“ teorija pozitivnih osjećaja (1998, 2001; prema Martin, 2007), koja uključuje i pozitivne emocije povezane s humorom, pretpostavlja da njihova adaptivna funkcija leži u proširenju fokusa pažnje i većoj kreativnosti u rješavanju problema, što vodi do bolje tjelesne, intelektualne i socijalne prilagođenosti.

Alexander (1986; prema Martin, 2007) smatra da humor vodi većem reproduktivnom uspjehu poboljšavajući socijalni status pojedinca u grupi. Alexander naglašava agresivne aspekte humora (ismijavanje drugih kao način poboljšanja svog statusa) kao i one neagresivne (povećanje grupne kohezije nasmijavanjem grupe). Prema njegovoj teoriji, humor i smijeh su kooptirani kako bi pojačali identifikaciju s grupom te isključili pojedince koji nisu članovi grupe, što je jedna od karakteristika humora koja je i danas vidljiva.

Millerova teorija o evoluciji humora spolnim odabirom

Adaptacije nastale evolucijom razvile su se procesom prirodnog ili spolnog odabira. Adaptacije nastale prirodnim odabirom razvile su se jer su jedinkama donosile prednost u preživljavanju, dok su adaptacije nastale spolnim odabirom donosile prednost u razmnožavanju. Razlikujemo dvije vrste spolnog odabira: unutarpolno natjecanje i međuspolni odabir (Darwin, 1871; prema Darwin, 2007). Unutarpolno natjecanje je mehanizam kojim se pripadnici jednog spola natječu za pristup pripadnicima suprotnog spola, a međuspolni odabir je mehanizam kojim pripadnici jednog spola kao partnere češće odabiru pripadnike drugog spola s određenim svojstvima. Spolni odabir oblikuje vrstu tako da jedinke razvijaju pokazatelje kojima oglašavaju svojstva koja upućuju na prilagođenost organizma.

Kroz evolucijsku prošlost ljudi su se suočavali s različitim adaptivnim problemima vezanim uz reprodukciju. Spolni odabir je oblikovao psihološke

mehanizme za rješavanje tih problema te su kod današnjih ljudi prisutne strategije izbora seksualnih partnera koje su našim precima omogućile uspješniju reprodukciju. Osnove teorije o strategijama izbora seksualnih partnera postavio je Trivers u svojoj teoriji o roditeljskom ulaganju (1972; prema Buss i Schmitt, 1993), a razvili su je Buss i Schmitt (1993). Muškarci i žene razlikuju se po količini vremena i resursa te zato primjenjuju različite strategije pri pronalaženju partnera. Žene ulažu značajno više u roditeljstvo te su stoga pažljivije pri izboru partnera, što vodi do veće kompetitivnosti muškaraca za ženskom pažnjom, ili izravno kroz unutarpolno natjecanje ili neizravno kroz dokazivanje svojih kvaliteta potencijalnim partnericama. Da bi neka kvaliteta postala privlačna, ona mora biti pouzdan pokazatelj prilagođenosti.

Miller (2001) smatra da su se razne ljudske osobine poput jezika, kreativnosti, umjetnosti, glazbe, altruizma i duhovitosti razvile, barem djelomično, kroz obostrani izbor partnera s dobrim genima i dobrim roditeljskim karakteristikama. Kako mnoga od tih svojstava nemaju funkciju koja bi izravno pomogla preživljavanju jedinke, zaključuje da je njihova adaptivna funkcija vezana uz reprodukciju i da su se razvila spolnim odabirom (Miller, 2001). Tako je, prema Milleru, dobar smisao za humor seksualno privlačna karakteristika jer signalizira inteligenciju, kreativnost i dobru mentalnu prilagođenost.

Mnoga istraživanja pokazala su da je smisao za humor seksualno privlačna karakteristika, posebno ženama (Lundy, Tan i Cunningham, 1998; Sprecher i Regan, 2002). Istraživanje osobnih profila na servisima za upoznavanje preko interneta pokazalo je da žene češće traže partnera koji producira humor, a da muškarci češće nude produkciju humora (Wilbur i Campbell, 2011). Sukladno tome, istraživanja su pokazala da su muškarci skloniji pričanju viceva od žena te da se žene češće smiju tijekom razgovora, posebno kada su govornici muškarci (Crawford and Gressley, 1991; Provine, 2000; prema Greengross i Miller, 2008).

No, iako muškarci i žene jednako cijene smisao za humor, istraživanja pokazuju da zapravo imaju različita tumačenja humora i duhovitosti. Prema istraživanju Bresslera, Martina i Balshinea (2006), žene preferiraju partnere koji produciraju humor, za razliku od muškaraca koji cijene dobar smisao za humor kod žena, ali usprkos tome, duhovite žene ne procjenjuju privlačnijima, već smatraju privlačnijima one kojima su oni duhoviti. Za ženu, duhovit muškarac je onaj koji je može nasmijati, dok je za

muškarca žena duhovita ako cijeni njegov humor. McGhee (1976; prema Greengross i Miller, 2008) je pronašao rodne razlike u produkciji i cijenjenju humora i kod djece u dobi od šest do jedanaest godina: dječaci su se značajno više nego djevojčice trudili producirati i verbalni i neverbalni humor.

Daljnja istraživanja pokazala su da žene, osim što cijene duhovitost potencijalnog partnera, također i evaluiraju njegovu duhovitost. Wilbur i Campbell (2011) smatraju da cijenjenje duhovitosti druge osobe ponekad može biti lažno, no da svjesna evaluacija duhovitosti potencijalnog partnera može pokazivati snažniji interes za tu osobu i eventualno formiranje veze. Za razliku od Millera (2001) koji smatra da je humor pokazatelj prilagođenosti, Li i sur. (2009) predlažu da humor služi kao pokazatelj interesa za neku osobu i formiranje veze te da privlačnost prema toj osobi uvjetuje produkciju i cijenjenje humora.

S obzirom na nalaze dosadašnjih istraživanja humora odlučili smo provjeriti neke postavke o razvoju humora putem spolnog odabira odnosno istražiti jesu li određeni aspekti humora rodno uvjetovani. Na osnovi opisanih nalaza, očekivali bismo da će se žene i muškarci razlikovati u načinima izražavanja humora, pri čemu će muškarci više koristiti agresivni i samopodecjenjujući humor. Nadalje, ako su te vrste humora u funkciji osiguravanja većeg reproduktivnog uspjeha, očekivali bismo da će ih mlađi sudionici koristiti više od starijih. Dosadašnja istraživanja također upućuju da bismo u kontekstu romantičnih veza mogli očekivati rodne razlike s obzirom na važnost različitih aspekata humora kod potencijalnog partnera.

CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE

Cilj istraživanja bio je provjeriti izražavaju li muškarci i žene različito humor te pridaju li različitu važnost nekim aspektima humora u romantičnim vezama.

U okviru ovog cilja formulirani su sljedeći problemi i hipoteze:

1. Postoje li rodne i dobne razlike u načinima izražavanja humora?

Pretpostavljamo da će muškarci više izražavati agresivni i samopodejnjajući tip humora nego žene te da će ove vrste humora biti zastupljenije kod mlađih sudionika nego kod starijih. Za izražavanje afilijativnog i samounapređujućeg stila humora ne očekujemo značajne rodne razlike.

2. Postoje li rodne razlike u različitim aspektima humora u romantičnim vezama: važnosti partnerova smisla za humor, partnerovoj produkciji humora, cijenjenju vlastitog humora te evaluaciji partnerova humora?

Pretpostavljamo da će muškarci i žene pridavati jednaku važnost humoru u romantičnim vezama. Očekujemo da će ženama biti važnije da muškarci produciraju humor, dok će muškarcima biti važnije da žene cijene njihovu produkciju humora. Također očekujemo da će žene češće koristiti strategiju evaluacije humora potencijalnog partnera.

METODOLOGIJA

Sudionici

Istraživanje je provedeno na 700 sudionika, 416 žena (59%) i 284 muškarca (41%). Rezultati su prikupljeni metodom „snježne grude“, e-mail distribucijom poveznice koja sadrži upitnike te putem društvenih mreža i foruma. Raspon dobi sudionika je od 15 do 54 godine ($M = 28.1$ godina, $SD = 6.86$). Prosječna dob sudionika je $M = 30.21$ godina ($SD = 6.86$, raspon od 15 do 54 godine), a sudionica $M = 26.66$ ($SD = 6.52$, raspon od 16 do 54 godine). S obzirom na trenutni status veze 33.1% sudionika je slobodno, 7.7% u neobaveznoj vezi, 35.6% u ozbiljnoj vezi te 23.6% u braku. Od sudionica istraživanja 27.4% je slobodno, 5% u neobaveznoj vezi, 52.4% u ozbiljnoj vezi te 15.1% u braku.

Instrumenti

Demografskim upitnikom prikupljeni su podaci o spolu, dobi, stupnju obrazovanja te trenutnom statusu veze.

Upitnik stilova humora (*The Humor Styles Questionnaire*, HSQ, Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray i Weir, 2003), preveden je na hrvatski jezik i prilagođen za potrebe ovog istraživanja. Upitnik se sastoji od 32 čestice koje mjere individualne razlike u stilovima humora koje sudionici koriste u svakodnevnom životu. Sudionici procjenjuju koliko se slažu s određenom izjavom na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (u potpunosti se slažem). Upitnik mjeri dva glavna faktora: 1) koristi li se humor kako bi se unaprijedilo sebe ili kako bi se unaprijedili odnosi s drugim ljudima te 2) je li humor koji se koristi dobronamjeran ili potencijalno štetan. Kombinacija ovih dvaju faktora daje četiri različita stila humora:

1) afilijativni stil humora koji je dobronamjeran i unapređuje odnose s drugim ljudima (primjer čestice: *U društvu se obično puno smijem i šalim.*),

2) samounapređujući stil humora koji je dobronamjeran i koristi se kako bi se unaprijedilo sebe (primjer čestice: *Ako se osjećam uzrujano ili nesretno, obično pokušavam misliti na nešto zabavno kako bih se osjećao/osjećala bolje.*),

3) agresivni stil humora koji je potencijalno štetan i koristi se kako bi se unaprijedilo sebe (primjer čestice: *Ako netko pogriješi u nečemu, često ga zadirkujem zbog toga.*), te

4) samopodcjenjujući stil humora koji je potencijalno štetan i koristi se kako bi se unaprijedilo odnose s drugim ljudima (primjer čestice: *Često se pokušavam svidjeti ljudima pričajući smiješne stvari o vlastitim slabostima, zabudama ili nedostacima.*).

Ukupni rezultat na svakoj od četiri podljestvice dobiva se zbrojem rezultata na pripadajućim česticama, pri čemu veći rezultat predstavlja jaču izraženost određenog stila humora.

Kako bi se odredila pouzdanost *Upitnika stilova humora* izračunati su Cronbachovi koeficijenti četiriju podljestvica upitnika. U istraživanju Martina i sur. (2003) pouzdanosti su bile u rasponu od .77 do .81, dok su u našem istraživanju iznosile: afilijativni humor $\alpha=.82$; samounapređujući humor $\alpha=.75$; agresivni humor

$\alpha=.67$; te samopodcjenjujući humor $\alpha=.81$. Međukorelacije rezultata na podljestvicama *Upitnika stilova humora* nalaze se u tablici 1.

Tablica 1
Međukorelacije četiriju podljestvica *Upitnika stilova humora* za sudionice ($N=416$) i sudionike ($N=284$) odvojeno

	Afilijativni humor	Samounapređujući humor	Agresivni humor	Samopodcjenjujući humor
Afilijativni humor	-	.44**	.24**	.24**
Samounapređujući humor	.41**	-	.10	.18**
Agresivni humor	.23**	.15**	-	.24**
Samopodcjenjujući humor	.18**	.08	.27**	-

Napomena: Korelacije za sudionike su iznad dijagonale, za sudionice ispod dijagonale.
** $p<.01$

Za *Upitnik humora u romantičnim vezama* četrnaest čestica preuzeto je iz rada Bresslera i sur. (2006) te prilagođeno za ovo istraživanje. Dodatno su konstruirane četiri čestice koje mjere evaluaciju partnerova humora. Upitnik se sastoji od 18 čestica te ispituje koje aspekte humora u romantičnim vezama sudionik smatra bitnima te kako koristi humor u romantičnom kontekstu. Sudionici procjenjuju koliko se slažu s određenom izjavom na ljestvici od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (u potpunosti se slažem). Upitnik čine četiri podljestvice koje mjere:

1) važnost partnerova smisla za humor (primjer čestice: *Ako smatram da osoba s kojom izlazim nema smisla za humor, brzo gubim interes za tu osobu.*),

2) partnerovo cijenjenje sudionikove duhovitosti (primjer čestice: *Vrlo mi je važno da osoba s kojom izlazim cijeni moj smisao za humor.*),

3) partnerovu produkciju humora (primjer čestice: *Nije mi bitno može li me osoba s kojom izlazim nasmijati.*), te

4) evaluaciju partnerova humora (primjer čestice: *Kada izlazim s nekom osobom često uspoređujem njegov/njezin smisao za humor s drugim ljudima koje znam.*).

Ukupni rezultat na svakoj od četiri podljestvice dobiva se zbrojem rezultata na

pripadajućim česticama pri čemu veći rezultat predstavlja jaču izraženost određenog aspekta humora.

Kako bi se odredila pouzdanost *Upitnika humora u romantičnim vezama* izračunati su Cronbachovi koeficijenti četiriju podljestvica upitnika. Pouzdanosti podljestvica iznosile su: važnost partnerova smisla za humor $\alpha=.81$; cijenjenje sudionikove duhovitosti $\alpha=.74$; partnerova produkcija humora $\alpha=.51$; te evaluacija partnerova humora $\alpha=.68$. Međukorelacije rezultata na podljestvicama *Upitnika humora u romantičnim vezama* nalaze se u tablici 2.

Tablica 2
Međukorelacije četiriju podljestvica Upitnika humora u romantičnim vezama za sudionice ($N=415$) i sudionike ($N=284$) odvojeno

	Važnost partnerovog smisla za humor	Cijenjenje sudionikove duhovitosti	Partnerova produkcija humora	Evaluacija partnerovog humora
Važnost partnerovog smisla za humor	-	.73**	.70**	.46**
Cijenjenje sudionikove duhovitosti	.74**	-	.55**	.45**
Partnerova produkcija humora	.63**	.55**	-	.43**
Evaluacija partnerovog humora	.49**	.46**	.38**	-

Napomena: Korelacije za sudionike su iznad dijagonale, za sudionice ispod dijagonale.

*** $p<.01$*

Postupak

Upitnici su distribuirani putem elektroničke pošte te putem društvenih mreža i foruma. Sudionici koji su dobili poziv na sudjelovanje u istraživanju zamoljeni su da upitnik proslijede svim prijateljima i poznanicima, bez obzira na spol i dob. Na početku upitnika sudionicima je ukratko objašnjena tema istraživanja te su navedena njihova

prava koja se tiču anonimnosti te mogućnosti prestanka sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku, kao i kontakt podaci za eventualna pitanja ili primjedbe. Zatim su prikupljeni podaci o spolu, dobi, stupnju obrazovanja te trenutnom statusu veze. Prvi primijenjeni upitnik je bio *Upitnik stilova humora*, a potom *Upitnik humora u romantičnim vezama*. Ispunjavanje upitnika u prosjeku je procijenjeno na deset minuta.

REZULTATI

Statistička obrada podataka izvršena je pomoću programa SPSS for Windows, verzija 20. U tablici 3 prikazana je deskriptivna analiza rezultata sudionika na podljestvicama oba upitnika.

Tablica 3
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i mogući raspon rezultata na podljestvicama Upitnika stilova humora i Upitnika humora u romantičnim vezama

	Podljestvica	Mogući raspon rezultata	muškarci		žene		svi	
			<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Upitnik stilova humora	Afilijativni humor	8 - 56	45.52	6.99	44.60	6.88	44.97	6.94
	Samounapređujući humor	8 - 56	40.19	7.52	39.61	7.18	39.84	7.32
	Agresivni humor	8 - 56	30.38	7.56	27.62	6.65	28.74	7.16
	Samopodejnjujući humor	8 - 56	31.42	8.64	28.47	8.69	29.67	8.79
Upitnik humora	Važnost partnerovog smisla za humor	6 - 42	28.24	7.21	31.17	6.97	29.98	7.21
	Cijenjenje sudionikove duhovitosti	4 - 28	19.7	4.54	20.16	4.53	19.97	4.53
	Partnerova produkcija humora	4 - 28	17.58	4.17	20.36	4.00	19.23	4.29

Evaluacija partnerova humora	4 - 28	13.70	4.53	14.76	5.24	14.33	4.99
------------------------------	--------	-------	------	-------	------	-------	------

Normalnost distribucija provjerena je Kolmogorov - Smirnovljevim testovima. Rezultati su pokazali da od 16 testiranih raspodjela samo dvije ne odstupaju značajno od normalne raspodjele. Kod velikih uzoraka kakav je naš, Kolmogorov – Smirnovljev test može biti značajan čak i kada rezultati vrlo malo odstupaju od normalne distribucije, pa se njegove rezultate preporučuje interpretirati zajedno s rezultatima grafičkih prikaza distribucija te rezultatima spljoštenosti i nakrivljenosti (Field, 2010). Kako se dobivene vrijednosti indeksa nakrivljenosti i spljoštenosti za sve podljestvice nalaze u rasponima prihvatljivih vrijednosti (asimetričnost $<|1|$, spljoštenost $<|3|$), uzevši u obzir i veličinu uzorka ($Nm = 284$, $Nž = 416$) zaključili smo da se rezultati distribuiraju normalno.

Da bi smo odgovorili na prvi problem, postoje li rodne razlike u načinima izražavanja humora, proveli smo diskriminacijsku analizu u kojoj smo rod definirali kao zavisnu, a podljestvice upitnika kao nezavisne varijable.

Boxovim testom jednakosti matrica kovarijanci utvrdili smo postojanje homogenosti varijanci/kovarijanci među skupinama ($F=1.060$, $p=.389$), što je uz normalnost distribucija po skupinama, jedna od pretpostavki za provedbu diskriminacijske analize.

Diskriminacijskom analizom podljestvica *Upitnika stilova humora* dobivena je jedna statistički značajna diskriminativna funkcija ($\chi^2(4, N=700) = 35.397$, $p<.001$) pa možemo zaključiti da postoje razlike u načinima izražavanja humora s obzirom na rod sudionika (tablica 4).

Tablica 4
Karakteristični korijen, koeficijent kanoničke korelacije, vrijednost Wiksove lambde i statistička značajnost diskriminacijske funkcije za Upitnik stilova humora

Funkcija	Karakteristični korijen	Kanonička korelacija	Wilksova lambda	χ^2	df	p
----------	-------------------------	----------------------	-----------------	----------	------	-----

1	.052	.223	.950	35.397	4	<.001
---	------	------	------	--------	---	-------

Kanonička korelacija od .223 nam govori da se 4.97 % ukupnog varijabiliteta između muškaraca i žena može pripisati ispitivanim nezavisnim varijablama, odnosno da je veličina efekta vrlo niska (kanonička $R^2 = .05$).

U tablici 5 prikazani su rezultati Wilksovog testa jednakosti aritmetičkih sredina grupa.

Tablica 5

Rezultati testova jednakosti aritmetičkih sredina grupa poredani po veličini Wilksove lambde

Podljestvica	Wilksova lambda	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Agresivni humor	.964	26.016	1/698	<.001
Samopodcjenjujući humor	.973	19.586	1/698	<.001
Afilijativni humor	.996	3.034	1/698	.082
Samounapređujući humor	.998	1.075	1/698	.300

Iz tablice 5, prema veličinama Wilksove lambde, možemo vidjeti da diskriminantnoj funkciji najviše pridonose agresivni i samopodcjenjujući humor te da upravo na tim podljestvicama postoje značajne razlike između sudionica i sudionika.

U tablici 6 nalaze se vrijednosti standardiziranih diskriminacijskih koeficijenata te vrijednosti diskriminacijskih faktora.

Tablica 6

Standardizirani diskriminacijski koeficijenti i diskriminacijski faktori dobiveni diskriminacijskom analizom podljestvica Upitnika stilova humora ($N=700$)

Podljestvica	Standardizirani diskriminacijski koeficijent	Diskriminacijski faktor
Agresivni humor	.700	.845

Samopodcjenjujući humor	.550	.733
Afilijativni humor	.008	.289
Samounapređujući humor	.013	.172

Diskriminacijski faktori predstavljaju korelacije svake zavisne varijable s diskriminacijskom funkcijom te nam pokazuju relativnu važnost zavisnih varijabli u razlikovanju skupina muškaraca i žena. Identifikacijom najvećih korelacija možemo odrediti koje zavisne varijable bolje pridonose razlikovanju, a za prag se najčešće uzima granica od .3. U našem slučaju te varijable su agresivni humor ($r = .845$) i samopodcjenjujući humor ($r = .733$). Treba napomenuti da se afilijativni stil humora približio granici značajnosti uz rizik od 10% ($p = .08$) te da se veličina diskriminacijskog faktora afilijativnog humora ($d = .289$) također približila granici od .3 koju smatramo pragom potrebnim za dobro razlikovanje sudionika.

Iz tablice 3 možemo vidjeti da na podljestvici agresivnog humora muškarci imaju veću prosječnu vrijednost nego žene ($M\bar{z} = 27.62$, $SD = 6.65$; $Mm = 30.38$, $SD = 7.56$) što znači da su skloniji češće koristiti agresivni stil humora, a isti smjer razlike utvrđen je i za podljestvicu samopodcjenjujućeg humora ($M\bar{z} = 28.43$, $SD = 8.69$; $Mm = 31.42$, $SD = 8.64$).

Grupni centroid skupine sudionika iznosio je $C = 0.276$, a grupni centroid skupine sudionica $C = -0.188$. Diskriminacijska funkcija uspješno je predvidjela pripadnost 63.4% sudionika, pri čemu je točno klasificirala 28.2% muškaraca i 87.5% žena.

Da bismo provjerili hipotezu o dobnim razlikama u stilovima humora izračunali smo koeficijente povezanosti između dobi sudionika i sudionica i podljestvica *Upitnika stilova humora*. Kako raspodjele dobi sudionika i sudionica značajno odstupaju od normalne, koristili smo Spearmanov koeficijent korelacije. Rezultati su prikazani u tablici 10.

Tablica 10

Spearmanovi koeficijenti korelacije između podljestvica Upitnika stilova humora i dobi sudionica i sudionika

	Afilijativni stil humora	Samounapređujući stil humora	Agresivni stil humora	Samopodcjenjujući stil humora
Sudionice <i>N</i> =416	-.07	-.04	-.13*	-.11*
Sudionici <i>N</i> =284	.06	.16**	-.17**	-.01

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

Iz tablice 10 vidimo da su sve povezanosti manje od .2 što nam govori o vrlo niskoj povezanosti podljestvica *Upitnika stilova humora* i dobi. Za skupinu sudionica, značajne povezanosti smo dobili za agresivni ($r_s = -.13$; $p < .05$) i samopodcjenjujući humor ($r_s = -.11$; $p < .05$). Povezanosti su negativnog predznaka što znači da se s dobi smanjuje korištenje ovih dvaju stilova humora. Za skupinu sudionika, značajne povezanosti smo dobili za samounapređujući ($r_s = .16$; $p < .01$) i agresivni humor ($r_s = -.17$; $p < .01$). Povezanost samounapređujućeg humora i dobi je pozitivnog predznaka što znači da su stariji sudionici skloniji češće koristiti ovaj stil humora. Negativni predznak povezanosti dobi i agresivnog humora govori nam da njegovo korištenje opada s dobi.

Da bi smo odgovorili na drugi problem, postoje li rodne razlike u različitim aspektima humora u romantičnim vezama, proveli smo drugu diskriminacijsku analizu u kojoj smo podljestvice *Upitnika humora u romantičnim vezama* definirali kao nezavisne varijable. Iz obrade rezultata isključeni su podaci jedne sudionice pošto je na sva pitanja u *Upitniku humora u romantičnim vezama* odgovarala samo sa 1 – uopće se ne slažem i 7 – u potpunosti se slažem.

Boxovim testom jednakosti matrica kovarijanci utvrdili smo postojanje homogenosti varijanci/kovarijanci među skupinama ($F = 1.371$, $p = .187$).

Diskriminacijskom analizom podljestvica *Upitnika humora u romantičnim vezama* dobivena je jedna statistički značajna diskriminativna funkcija ($\chi^2(4, N=699) = 35.397$; $p < .001$) pa možemo zaključiti da postoje rodne razlike (tablica 7).

Tablica 7

Karakteristični korijen, koeficijent kanoničke korelacije, vrijednost Wiksove lambde i statistička značajnost diskriminacijske funkcije za Upitnik humora u romantičnim vezama

Funkcija	Karakteristični	Kanonička	Wilksova	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
----------	-----------------	-----------	----------	----------	-----------	----------

	korijen	korelacija	lambda			
1	.147	.358	.872	95.208	4	<.001

S obzirom na kanoničku korelaciju od .358, 12.82% ukupnog varijabiliteta između muškaraca i žena možemo pripisati ispitivanim nezavisnim varijablama. Veličina efekta je niska (kanonička $R^2 = .13$).

U tablici 8 prikazani su rezultati Wilksovog testa jednakosti aritmetičkih sredina grupa.

Tablica 8

Rezultati testova jednakosti aritmetičkih sredina grupa poredani po veličini Wilksove lambde

Podljestvica	Wilksova lambda	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Partnerova produkcija humora	.899	78.682	1/697	<.001
Važnost partnerova smisla za humor	.960	28.967	1/697	<.001
Evaluacija partnerova humora	.989	7.657	1/697	.006
Cijenjenje sudionikove duhovitosti	.998	1.699	1/697	.193

Iz tablice 8 možemo vidjeti da *partnerova produkcija humora* i *važnost partnerova smisla za humor* najviše pridonose diskriminacijskoj funkciji te da upravo na tim podljestvicama postoje značajne razlike između sudionica i sudionika. Također, značajna razlika pronađena je i na podljestvici *evaluacije partnerova humora*.

Na podljestvici *partnerove produkcije humora* sudionice imaju veću prosječnu vrijednost nego sudionici ($M\bar{z} = 20.36$, $SD = 4$; $Mm = 17.58$, $SD = 4.17$) što znači da partnerovu produkciju humora procjenjuju važnijom nego sudionici.

Na podljestvici *važnosti partnerova smisla za humor* pronašli smo statistički značajnu razliku u korist sudionica ($Mm = 28.24$, $SD = 7.21$; $M\bar{z} = 31.17$, $SD = 6.97$) što znači da sudionice veću važnost pridaju smislu za humor kod potencijalnog partnera.

Podljestvica *evaluacije partnerova humora* također pokazuje statistički značajnu razliku u korist sudionica ($Mm = 13.70$, $SD = 4.53$; $Mž = 14.76$, $SD = 5.24$) što upućuje da sudionice češće evaluiraju humor potencijalnog partnera od sudionika.

U tablici 9 nalaze se vrijednosti standardiziranih diskriminacijskih koeficijenata te vrijednosti diskriminacijskih faktora.

Tablica 9
Standardizirani diskriminacijski koeficijenti i diskriminacijski faktori dobiveni diskriminacijskom analizom podljestvica Upitnika humora u romantičnim vezama ($N=699$)

Podljestvica	Standardizirani diskriminacijski koeficijent	Diskriminacijski faktor
Partnerova produkcija humora	1.011	.877
Važnost partnerovog smisla za humor	.380	.532
Evaluacija partnerovog humora	.009	.274
Cijenjenje sudionikove duhovitosti	-.708	.129

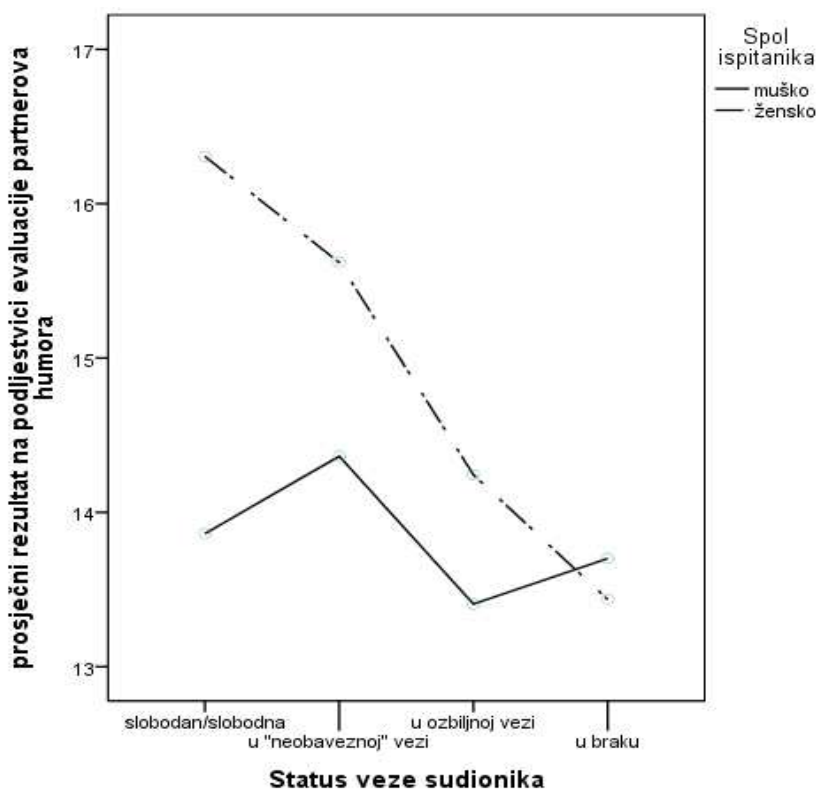
Diskriminacijski faktori veći od .3. su dobiveni za podljestvice *partnerove produkcije humora* i *važnosti partnerova smisla za humor*. Diskriminacijski faktor za podljestvicu *evaluacije partnerova humora* približio se granici od .3 ($d = .274$).

Grupni centroid skupine sudionika iznosio je $C = -.463$, a grupni centroid skupine sudionica $C = .317$. Diskriminacijska funkcija uspješno je predvidjela pripadnost 66.2% sudionika, pri čemu je točno klasificirala 42.6% muškaraca i 82.4% žena.

U sklopu drugog problema željeli smo dodatno provjeriti i postojanje eventualnih razlika u različitim aspektima humora u romantičnim vezama kod sudionika i sudionica s obzirom na njihov status veze. Proveli smo složene analize varijance za nezavisne uzorke za svaku podljestvicu *Upitnika humora u romantičnim vezama* pri čemu su spol i status veze bile nezavisne varijable. Glavni efekt statusa veze bio je

značajan samo za evaluaciju partnerova humora ($F(3,691) = 3.815; p=.01$). Scheffeovim testom utvrđeno je da su slobodni sudionici ($M = 15.20$) značajno češće koristili strategiju evaluacije partnerova humora od sudionika u ozbiljnoj vezi ($M = 14.24$) i od sudionika u braku ($M = 13.57$). Nisu dobiveni statistički značajni interakcijski odnosi spola i statusa veze.

Na slici 1 nalazi se grafički prikaz rezultata sudionika i sudionika na podljestvici evaluacije partnerova humora s obzirom na status veze.

Slika 1. Evaluacija partnerova humora s obzirom na spol i status veze

RASPRAVA

Rodne i dobne razlike u načinima izražavanja humora

Prvi problem bio je utvrditi postoje li rodne razlike u načinima izražavanja humora, a na osnovi istraživanja Martina i sur. (2003) pretpostavili smo da će muškarci više izražavati agresivni i samopodejnjujući tip humora. Rezultati diskriminacijske

analize pokazali su da agresivni i samopodejnjajući humor najviše pridonose razlikovanju sudionica i sudionika. Muškarci su u prosjeku imali značajno više rezultate na podljestvicama agresivnog i samopodejnjajućeg humora, dok razlike nisu pronađene na podljestvicama afilijativnog i samounapređujućeg humora. Ovi rezultati su u skladu s postavljenom hipotezom i nalazima ranijih istraživanja koja su također pokazala veću sklonost muškaraca prema korištenju potencijalno štetnih stilova humora (Crawford i Gressley, 1991; Lefcourt, Davidson, Prkachin i Mills, 1997; Martin i Kuiper, 1999; prema Martin i sur., 2003).

Podljestvica agresivnog stila humora sadrži čestice koje se odnose na korištenje sarkazma, zadirkivanje, omalovažavanje te izražavanje humora u neprimjerenim situacijama i bez obzira na osjećaje drugih.

U istraživanju Martina i sur. (2003) pronađene su povezanosti agresivnog humora s mjerama maskuliniteta i feminiteta. Agresivni stil humora je pozitivno povezan s negativnim aspektima maskuliniteta (neublaženom djelotvornosti) i negativno povezan s feminitetom (zajedništvom) što može objasniti više rezultate muškaraca na ovoj podljestvici.

Rodne razlike dobivene na podljestvici agresivnog stila humora mogu se objasniti i unutarpolnim natjecanjem. Unutarpolno natjecanje je mehanizam kojim se pripadnici jednog spola natječu za pristup pripadnicima suprotnog spola. Kako su žene zbog većeg roditeljskog ulaganja izbirljivije u traženju partnera, muškarci su pod snažnijim pritiskom da se upuštaju u riskantne i agresivne načine nadmetanja sa suparnicima. Takvo unutarpolno natjecanje nije ograničeno samo na tjelesnu snagu ili izdržljivost. Muškarac može postati dominantan i korištenjem agresivnog humora odnosno kroz ponižavanje suparnika duhovitim dosjetkama koje ismijavaju njegove najvažnije karakteristike za privlačenje potencijalne partnerice, poput ljubaznosti, inteligencije, tjelesne privlačnosti ili statusa (Miller, 2001). No takav stil humora može biti riskantan jer suparnik duhovitu primjedbom može shvatiti ozbiljno što može dovesti do fizičke agresije.

Žene također mogu koristiti agresivni stil humora kako bi ponizile suparnice, na primjer ismijavanjem njihove tjelesne privlačnosti. No, žene su ipak manje sklone koristiti iste taktike kao muškarci jer njihov socijalni status i reproduksijski uspjeh više ovise o socijalnim vještinama nego o fizičkoj ili simboličkoj dominantnosti (Silk,

Alberts i Altmann, 2003; prema Kaufman i sur., 2007). Da bi poboljšale svoj socijalni status žene su sklonije koristiti suradnju i ljubaznost nego pokazivati socijalnu dominaciju kroz agresivni humor. Istraživanje interpersonalnih funkcija humora Hayeve (2000; prema Martin, 2007) pokazalo je da su žene bile sklonije koristiti humor kako bi stvorile ili održale grupnu solidarnost, te da je ova funkcija humora kod žena bila gotovo osam puta češća nego kod muškaraca. Ove rodne razlike mogu se objasniti i načinom na koji se muškarci i žene izražavaju u općenitim socijalnim interakcijama. Za žene, glavni cilj prijateljskog razgovora je uspostavljanje intimnosti i dijeljenje, dok je za muškarce glavni cilj pozitivna prezentacija (Tannen, 1986, 1990; prema Martin, 2007).

Ponižavanje suparnika kroz upotrebu agresivnog humora odgovara i jednoj od najstarijih teorija humora, teoriji superiornosti. Prema Gruneru humor je oblik „zaigrane agresije“ (Gruner, 1978, 1997; prema Martin, 2007). On smatra da je smijeh evoluirao iz povika koji je signalizirao pobjedu nad protivnikom te da se taj pobjednički i agresivni smijeh, s razvojem jezika i života u zajednici, pretvorio u današnji humor. Gruner smatra da je sav humor, pa i onaj koji se na prvi pogled čini dobronamjernim, u svojoj osnovi agresivan te ima pobjednika i gubitnika. No, Grunerova teorija ne objašnjava adaptivnu vrijednost humora, odnosno način na koji su smijeh i humor pridonijeli preživljavanju i razmnožavanju.

Alexander (1986; prema Martin, 2007) također naglašava agresivne aspekte humora, ali i njihovu adaptivnu vrijednost koja leži u povećanju grupne kohezije kroz korištenje afilijativnog humora i izopćavanje pojedinaca kroz upotrebu agresivnog humora. U kontekstu Alexanderove teorije, muškarci kroz agresivni humor i ismijavanje suparnika mogu poboljšati svoj status kako bi povećali šanse za uspješnu reprodukciju. S druge strane, pojedinci visokog socijalnog statusa koji koriste agresivni humor kako bi podcijenili suparnike mogu biti percipirani kao egocentrični i nepravедni što može umanjiti njihovu privlačnost.

Čestice na podljestvici samopodcjenjujućeg humora odnose na sklonost ka pretjeranom duhovitom omalovažavanju sebe kako bi se svidjeli drugima te korištenju humora kao načina izbjegavanja suočavanja s negativnim emocijama.

Prema Millerovoj teoriji humor služi kao pokazatelj dobre prilagođenosti, inteligencije i kreativnosti, pa bi duhovito samoomalovažavanje u kontekstu njegove

teorije moglo imati suprotan učinak, privlačenjem pažnje potencijalnog partnera na stvarne nedostatke. Neka istraživanja su pokazala da se osobe sa samopodcjenjujućim stilom humora procjenjuju kao manje inteligentne (Stocking i Zillman, 1976; prema Lundy, Tan i Cunningham, 1998), te da im se atribuiraju više negativnih karakteristika (Cunningham, 1989; prema Lundy, Tan i Cunningham, 1998). S druge strane, takav stil humora može pokazati prijateljske namjere te poniznost, što može povećati izgleda za privlačenje partnera.

S obzirom na negativnu povezanost samopodcjenjujućeg stila humora sa savjesnošću i ugodnošću, te pozitivnom povezanošću s neuroticizmom (Martin i sur., 2003; Saroglou i Scariot, 2002), često korištenje ovog stila može biti riskantno za pojedince koji su manje poželjni kao partneri jer može sugerirati manjak samopouzdanja i podređenost. Osobe koje su izrazito poželjne kao partneri mogu si priuštiti duhovito samopodcjenjivanje jer je manje vjerojatno da u stvarnosti imaju negativne karakteristike koje takav stil humora implicira, a s druge strane mogu prikazati svoju poniznost i ljudskost.

Lundy, Tan i Cunningham (1998) su pokazali da su tjelesno privlačni ljudi koji su koristili samopodcjenjujući humor bili poželjniji kao partneri, pogotovo ako se radilo o muškarcima. Greengross i Miller (2008) su pokazali da je samopodcjenjujući humor privlačniji od agresivnog humora kada ga koriste muškarci i žene visoke poželjnosti kao partnera. Oni smatraju da je samopodcjenjujući humor, kada ga koriste osobe visoke poželjnosti kao partnera, zapravo oblik samohendikepiranja kako bi se pokazala nepodudarnost između stvarnih karakteristika koje su potrebne za postizanje takvog statusa i karakteristika koje se lažno prikazuju kroz korištenje duhovitog samopodcjenjivanja.

Unutar prvog problema željeli smo također provjeriti postoje li dobne razlike u načinima izražavanja humora. Ranija istraživanja su pokazala kako s dobi kod muškaraca opada korištenje agresivnog stila humora (Martin i sur., 2003; Greengross i Miller, 2008). Pretpostavlja se da je agresivni humor kod muškaraca, pogotovo mlađe dobi, povezan s natjecateljskim i rizičnim ponašanjima odnosno „sindromom mladog muškarca“ (Greengross i Miller, 2008). U našem istraživanju također je utvrđena negativna povezanost dobi i agresivnog stila humora kod muškaraca što govori u prilog

hipotezi da mlađi muškarci kroz agresivni stil humora pokazuju svoju dominaciju, pokušavaju doći do boljeg socijalnog statusa ili pokušavaju privući potencijalnu partnericu. Martin i sur. (2003) su kod žena također utvrdili negativnu povezanost dobi i agresivnog stila humora, a isti smjer razlike dobiven je u našem istraživanju. U našem istraživanju pronašli smo da su stariji sudionici imali značajno više rezultate na samounapređujućem stilu humora, a starije sudionice su značajno manje koristile samopodecjenjujući humor.

Ove razlike upućuju na različite funkcije humora s obzirom na životno razdoblje. Martin (2007) navodi da kod mladih ljudi humor može biti važan za izražavanje agresije na socijalno prihvatljiv način, privlačenje partnera i uspostavljanje veza te testiranje socijalnog položaja u grupi, dok kod starijih ljudi može pomagati u nošenju sa stresom i održavati duhovit pogled na život. Negativna povezanost dobi i agresivnog stila humora govori u prilog hipotezi o humoru kao spolno odabranom svojstvu, budući da je funkcija agresivnog humora u privlačenju partnera bitnija u reproduktivnom razdoblju.

Rodne razlike u važnosti različitih aspekata humora u romantičnim vezama

Drugi problem bio je utvrditi postoje li rodne razlike u različitim aspektima humora u romantičnim vezama: važnosti smisla za humor, produkciji humora, cijenjenju humora te evaluaciji humora. Pretpostavili smo da će i muškarci i žene pridavati jednaku važnost humoru u romantičnim vezama, no da će ženama biti važnije da muškarci produciraju humor, dok će muškarcima biti važnije da žene budu receptivne za njihovu produkciju humora. Također, očekivali smo da će žene češće koristiti strategiju evaluacije humora potencijalnog partnera.

Rezultati diskriminacijske analize pokazali su da partnerova produkcija humora i važnost partnerovog smisla za humor najviše pridonose razlikovanju sudionika i sudionica, a značajna razlika pronađena je i na podljestvici evaluacije partnerovog humora. Sudionice su u prosjeku imale značajno više rezultate na sve tri podljestvice.

Ranija istraživanja su pokazala da i žene i muškarci jednako preferiraju partnera s dobrim smislom za humor (Buss i Barnes, 1986; Sprecher i Regan, 2002) pa nismo

očekivali rodne razlike u važnosti partnerovog smisla za humor, no rezultati su pokazali da je ženama partnerov smisao za humor važniji.

Dobivene razlike u važnosti partnerovog smisla za humor mogu se objasniti metodološkim razlikama. Prijašnja istraživanja su tražila od sudionika da ocijene ili rangiraju liste atributa koje su im važne kod potencijalnih partnera (npr. Buss i Barnes, 1986; Sprecher i Regan, 2002). Rezultati istraživanja u kojima se atributi rangiraju mogu prikriti apsolutnu važnost koju pojedini atribut ima pri biranju partnera, a koja se može pokazati u istraživanjima koja primjenjuju upitnike o pojedinom atributu. Također, meta-analizom istraživanja o preferencijama pri odabiru partnera zaključeno je da postoji značajna, ali relativno mala tendencija žena da partnerov smisao za humor procjenjuju važnijim (Feingold, 1992; prema Martin, 2007).

Drugi mogući razlog ovakvih rezultata odnosi se na konstruktnu valjanost upitnika primijenjenog u istraživanju. Čestice upitnika su preuzete iz istraživanja Bresslera i sur. (2006) i prilagođene za potrebe ovog istraživanja te je upitno koliko dobro mjere konstrukt „važnost partnerovog smisla za humor“. Iz tablice 2 može se vidjeti da podljestvice upitnika imaju visoke međukorelacije što nam govori da mjere gotovo isti konstrukt, a rezultati faktorske analize koju smo proveli kako bismo provjerili faktorsku strukturu upitnika, ukazali su na postojanje jednog snažnog zajedničkog faktora.

Treći mogući razlog odnosi se na relativnu neodređenost konstrukta „smisao za humor“, koji može imati različito značenje za različite ljude. Ako se smisao za humor promatra kao trajna psihološka karakteristika i pozitivan stav prema životu, za očekivati je da će biti jednako važan i muškarcima i ženama. No možemo ga definirati i kroz sposobnost zabavljanja drugih ljudi, ali i sposobnosti shvaćanja i dosjećanja šala. Moguće je da su sudionici označavali važnost određenog aspekta humora s obzirom na svoju implicitnu definiciju smisla za humor.

Istraživanje Bresslera i sur. (2006), iz kojeg su čestice za *Upitnik humora u romantičnim vezama* preuzete i prilagođene, pretpostavilo je da će žene smisao za humor definirati kroz partnerovu produkciju humora, a da će muškarci smislom za humor smatrati partneričino cijenjenje njihovog humora. Naši rezultati su samo djelomično potvrdili ovu hipotezu jer su žene doista imale značajno više rezultate na podljestvici partnerove produkcije humora, no muškarci nisu imali više rezultate na

podljestvici cijenjenja vlastitog humora. Problem bi mogao biti u konstruktnoj valjanosti čestica.

Na podljestvici evaluacije partnerovog humora utvrđene su značajne rodne razlike u korist žena, no diskriminacijska analiza je pokazala kako ta ljestvica nema snažnu diskriminativnu funkciju. Ako su Millerove postavke točne te humor signalizira dobru prilagođenost, žene bi trebale posjedovati mehanizam kojim bi evaluirale duhovitost potencijalnog partnera. Wilbur i Campbell (2011) smatraju da muškarci produciraju humor kako bi pokazali romantični interes te odaslali informacije o svojim kvalitetama. Žene pak pažljivo procjenjuju muškarčevu produkciju humora kako bi odabrale najboljeg potencijalnog partnera. U našem istraživanju strategiju evaluacije humora najviše su koristile sudionice koje su slobodne, a najmanje sudionice koje su u braku. Slobodnim sudionicama evaluacija humora potencijalnog partnera pomaže u odabiru partnera dok je sudionicama koje su u braku ovaj mehanizam manje bitan jer su partnera već odabrale.

Treba napomenuti da, iako su diskriminacijskom analizom pronađene značajne razlike između skupina sudionica i sudionika, vrijednosti veličina efekata za oba upitnika su male, što upućuje da korišteni upitnici daju skroman doprinos u objašnjenju razlika između sudionica i sudionika u izražavanju humora i važnosti nekih aspekata humora u romantičnim vezama. Mogući razlog su niske pouzdanosti pojedinih podljestvica (podljestvica partnerove produkcije humora bila je vrlo niske pouzdanosti; $\alpha=.51$) kao i konstruktne valjanosti upitnika. Također, diskriminacijska funkcija je u oba slučaja točnije klasificirala sudionice od sudionika što možemo objasniti sudjelovanjem većeg broja žena nego muškaraca u istraživanju.

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju idu u prilog hipotezi da se humor, barem djelomično, razvio putem spolnog odabira. Rodne razlike u korištenju agresivnog i samopodcjenjujućeg stila humora su dobivene u više istraživanja (Crawford i Gressley, 1991; Lefcourt, Davidson, Prkachin i Mills, 1997; Martin i Kuiper, 1999; prema Martin i sur., 2003), no potrebno je istražiti jesu li te razlike urođene ili sociokulturalno uvjetovane. Millerovu teoriju (2001) prema kojoj su duhoviti pojedinci bili češće birani kao partneri jer su produkcijom humora isticali svoje kvalitete poput kreativnosti i inteligencije te nalaze Bresslera i sur. (2006), podupiru rezultati sudionica ovog istraživanja, koje veću važnost pridaju partnerovoj produkciji humora i češće evaluiraju

producirani humor od sudionika. Češće korištenje agresivnog stila humora od strane mlađih sudionika također podupire Millerovu teoriju jer upućuje na potrebu za dominacijom i dokazivanjem koje su posebno izražene u mladosti kada je privlačenje partnera prioritet.

ZAKLJUČAK

1. Prvi problem bio je utvrditi postoje li rodne i dobne razlike u načinima izražavanja humora. Rezultati diskriminacijske analize pokazali su da agresivni i samopodcjenjujući humor najviše pridonose razlikovanju muških i ženskih sudionika. Muškarci su u prosjeku imali značajno više rezultate na podljestvicama agresivnog i samopodcjenjujućeg humora dok razlike nisu pronađene na podljestvicama afilijativnog i samounapređujućeg humora. Kod sudionica i sudionika pronađeno je značajno opadanje agresivnog stila humora s dobi. Starije sudionice su značajno manje koristile samopodcjenjujući stil humora, dok su stariji sudionici značajno više koristili samounapređujući stil humora.

2. Drugi problem bio je utvrditi postoje li rodne razlike u različitim aspektima humora u romantičnim vezama: važnosti partnerovog smisla za humor, produkciji humora, cijenjenju sudionikova humora te evaluaciji partnerovog humora. Rezultati diskriminacijske analize pokazali su da partnerova produkcija humora i važnost partnerova smisla za humor najviše pridonose razlikovanju muških i ženskih sudionika. Žene su imale značajno više rezultate na podljestvicama partnerove produkcije humora, važnosti partnerova smisla za humor i evaluacije partnerova humora. Suprotno očekivanjima, muškarci cijenjenje vlastitog humora od strane partnerice nisu procjenjivali važnijim.

LITERATURA

Bressler, E. R. i Balshine, S. (2006). The influence of humor on desirability. *Evolution and Human Behavior*, 27(1), 29-39.

- Bressler, E. R., Martin, R. A., i Balshine, S. (2006). Production and appreciation of humor as sexually selected traits. *Evolution and Human Behavior*, 27(2), 121-130.
- Buss, D. M. i Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100(2), 204-232.
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, 12, 1-49.
- Buss, D. M., i Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 559-570.
- Darwin, C. (2007). *Podrijetlo čovjeka i odabir ovisan o spolu*. Zagreb: Školska knjiga.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage.
- Greengross, G. i Miller, G. F. (2008). Dissing Oneself versus Dissing Rivals: Effects of Status, Personality, and Sex on the Short-Term and Long-Term Attractiveness of Self-Deprecating and Other-Deprecating Humor. *Evolutionary Psychology*, 6(3), 393-408
- Kaufman, S. B., Kozbelt, A., Bromley, M. L., Miller, G. F. (2007). The role of creativity and humor in human mate selection. U: G. Geher i G. F. Miller (Ur.) *Mating intelligence: Sex, relationships, and the mind's reproductive system* (str. 227-262). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Li, N. P., Griskevicius, V., Durante, K. M., Jonason, P. K., Pasisz, D. J., i Aumer, K. (2009). An evolutionary perspective on humor: Sexual selection or interest indication? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35, 923-936.
- Lundy, D. E., Tan, J. i Cunningham, M. R. (1998). Heterosexual romantic preferences: the importance of humor and physical attractiveness for different types of relationships. *Personal Relationships*, 5, 311-325
- Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. Burlington, MA: Elsevier Academic Press
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., i Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37, 48-75.
- Miller, G. F. (2001). *The mating mind: How sexual choice shaped the evolution of human nature*. New York, NY: Anchor Books.
- Polimeni, J. i Reiss, J. P. (2006). The First Joke: Exploring the Evolutionary Origins of Humor. *Evolutionary Psychology*, 4, 347-366

- Saroglou, V., Scariot, C. (2002). Humor Styles Questionnaire: Personality and educational correlates in Belgian high school and college students. *European Journal of Personality*, 16(1), 43-54
- Sprecher, S. i Regan, P. C. (2002). Liking some things (in some people) more than others: Partner preferences in romantic relationships and friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(4), 463-481.
- Wilbur, C. J., i Campbell, L. (2011). Humor in romantic contexts: do men participate and women evaluate?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(7), 918-929.